

**MAREK JAKOUBEK, LUDĚK JIRKA, NELA KRÁLOVÁ,
MICHAL PAVLÁSEK A JIŘÍ TŮMA.**

KRAJANÉ: HLEDÁNÍ NOVÝCH PERSPEKTIV.

Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015.

Kniha *Krajané: hledání nových perspektiv* z roku 2015 od kolektivu autorů Marek Jakoubek, Luděk Jirka, Nela Králová, Michal Pavlášek a Jiří Tůma už svým názvem napovídá, co je jejím cílem. Autoři se snaží svými poznatky z terénních výzkumů v Bulharsku, Srbsku, Spojených státech amerických, Ukrajině a Chorvatsku přiblížit čtenáři nové rozměry bádání v oblasti tzv. krajské problematiky. Autoři na krajany nenahlíží pomocí tradičních přístupů integrace a asimilace, spíše kladou důraz na jejich transnacionální vztahy, narativní konstrukci identit nebo *multisited* etnografii. Vzhledem k tomu, že nikdy neexistovala a neexistuje konsenzuální definice pojmu krajan, je i v této publikaci patrná snaha oprostít se od běžně přijímaného významu tohoto pojmu. Kniha přináší kritiku metodologického nacionalismu a kritickou diskusi diskurzu politiky identit. Celkově se dá říci, že se autoři studii pokoušejí ukázat, jak je krajská problematika rozmanitá.

V „Úvodu“ se dozvídáme, co je a co není cílem publikace. Cílem není „*holisticky ozřejmit dynamiku procesů ohledně krajské problematiky*“ (s. 12), jelikož toto autoři považují za těžko dosažitelné. Publikace má snahu přispět ke studiu krajanů novými přístupy a obohatit dosavadní výzkumy o netradiční perspektivy. V úvodu jsou také vysvětleny některé pojmy týkající se krajské problematiky, jsou tu ukázány badatelské přístupy vůči krajanům v jednotlivých historických obdobích a dosavadní výsledky zkoumání krajské problematiky od poloviny 19. století po současnost.

V prvním textu od Marka Jakoubka „Po stopách transformací vojvodovských kolektivních identit“, jsou shrnuty výsledky jeho terénního výzkumu z bulharského Vojvodova. Text prezentuje konstruktivistický přístup k výzkumu krajanů, a navazuje na kritiku metodologického nacionalismu a evolucionistického pohledu. Vojvodovo bylo považováno za obec, kterou založili Češi. Z řady dokladů, uvedených v textu ale vyplývá, že kolektivní identita Vojvodovčanů nebyla založená na etnicitě, ale zejména na náboženství, a že i repatriace zpět do Československa po druhé světové válce měla silně náboženské důvody. Další okolností, která významně ovlivnila rozhodnutí Vojvodovčanů opustit Bulharsko, byla probíhající kolektivizace, což znamenalo odevzdání majetku a půdy do rukou státu, a to rovněž nebylo v souladu s jejich protestantským vyznáním.

Text od Michala Pavláška „Konec velkých vyprávění v nedohlednu: (meta)narativ migrace z Moravy do dnešního Srbska“, nás přesouvá do vesnice veliké Srediště v srbském Banátu. Obec založili v 19. století lidé z českých zemí, konkrétně z území Moravy. Pavláškův text se zabývá tématem, které bývá ve výzkumech krajanů často opomíjené, a to odchodem obyvatel Moravy do Velkého Srediště z narativistické perspektivy. Tato skupina obyvatel se hlásí k českému původu prostřednictvím reformační tradice, což je prvek, který v tomto případě konstruuje českou identitu. Vyprávění a narativní konstrukce, které se vztahují k příchodu předků na území Banátu jsou prvky, jež konstruuji kolektivní identitu dané společnosti. Michal Pavlášek poukazuje na to, že narace jsou ve výzkumu krajanů podceňovány, přestože nemalým dílem utváří sociální svět krajanů.

Další kapitola, „Transnacionální síť texaských Čechů z okresu Fayette“, je od Nely Králové, která vychází z terénního výzkumu z Texasu z oblasti Fayette. Věnuje se dosud málo prozkoumané oblasti transnacionálních vztahů mezi krajskou enklávou v okrese Fayette, do které čeští imigranti přišli v druhé polovině 19. století, a mezi občany severovýchodní Moravy. Obyvatelé enklávy měli snahu udržovat si své etnické vědomí. To předávali i dalším generacím a ve 20. letech 20. století se mnoho texaských Čechů snažilo vyhledávat své kořeny, informace o zemi svých předků a také docházelo k cestám do České republiky, do míst, ze kterých jejich předkové odešli do USA. Došlo tedy k vzniku transnacionálních vztahů mezi texaskými Čechy a Čechy ze severovýchodní Moravy, které jsou založené i na politické a institucionální úrovni.

Čtvrtý text, „Potomci krajanů a jejich (re)emigrační tendence na západní Ukrajině“, od Ludka Jirky nás přenáší k potomkům volynských Čechů na západní Ukrajinu. Text se zaměřuje na mladé lidi, kteří se cítí být Ukrajinci, ale to, že jsou potomky českých migrantů, využívají při cestování do ČR, buď za účelem získání lepšího vzdělání, nebo ekonomického postavení. S tím, že jsou potomky českých migrantů, zacházejí jako s etnickým kapitálem, který mohou transformovat na kapitál ekonomický, kulturní, symbolický ale i sociální.

Poslední příspěvek, „Češi pohledem cizince“, od Jiřího Tůmy se věnuje etnickému vědomí chorvatských krajanů v dnešním Horním Daruvaru. Tato národnostní menšina v Chorvatsku využívá svou etnickou příslušnost jako prostředek k dosažení svých cílů v politickém boji. Přestože mají chorvatské občanství a Chorvatsko je jejich vlastí, identifikují se s češtvím a chtějí toto využívat ve svém běžném životě. Požadují například české školy nebo dvojjazyčné pojmenování ulic a institucí, nebo česká média. Problémem ale je, že se k této národnostní menšině hlásí stále nižší počet občanů, protože by se museli vzdát svých většinových občanských práv.

Publikace *Krajané: hledání nových perspektiv* bezesporu přináší do výzkumu krajských enkláv nový rozměr bádání. I když jde o odborný text, tak se velmi dobře čte. Kromě textu samotného je také třeba kladně hodnotit fotografické materiály z terénních výzkumů (obrazová příloha na konci knihy), které textu dodávají další dimenzi a velmi přístupný rozměr. Dalším pozitivum shledávám v množství citací, jak od domácích, tak zahraničních odborníků, díky nimž je možné o jednotlivých tématech zjistit více, což ve čtenáři vzbuzuje touhu vyhledávat si další informace. Za pozitivní považuji i úryvky rozhovorů z terénních výzkumů, které textu dodávají autenticitu, čímž se kniha stává zajímavou nejen pro odborníky, ale i pro širší veřejnost.

Lenka Štecová

Ústav etnologie FF UK